

ГАУРЯК Олена

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0000-0002-2354-7012>

e-mail: o.hauriak@chnu.edu.ua

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ГІМНАСТИКИ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

За концепцією Нової української школи нині активізувався процес упровадження інклюзії в закладах загальної середньої освіти, створюються інклюзивні класи де учні з особливими освітніми потребами навчаються разом з звичайними дітьми, разом відвідують уроки фізичної культури. В свою чергу, невід'ємною складовою навчально-виховної роботи в інклюзивних класах є фізична культура, а завдяки методичним особливостям, одним із потужних засобів інклюзивної фізичної культури є гімнастика. Гімнастика та її засоби широко представлені у навчальних програмах фізкультурної освітньої галузі, для школярів усіх вікових груп. Враховуючи те, що в інклюзивних класах всі школярів, в тому числі й з особливими освітніми потребами, навчаються разом, метою статті став теоретичний аналіз використання засобів гімнастики в інклюзивній фізичній культурі школярів з особливими освітніми потребами. В статті висвітлені засоби гімнастики та наведено приклади використання засобів гімнастики в інклюзивній фізичній культурі, а саме – стрійових та загальнорозвиваючих вправ, прикладних вправ та стрибків, акробатичних вправ, вільних вправ та вправ художньої гімнастики, вправ на приладах та гімнастичних снарядах, ігор та естафет. Зазначено позитивний вплив на розвиток фізичних якостей, рухових та координаційних здібностей, позитивний вплив щодо формування правильної постави, а також розвитку морально-вольових якостей «особливих» школярів. В науковому дослідженні зауважено, що використання засобів гімнастики має здійснюватися на основі загальної дидактичних та специфічних принципів, відповідно віку школярів, фізичних та психічних можливостей, розвитку фізичних та рухових здібностей, з врахуванням супутнього діагнозу а також мати корекційно-розвиткову спрямованість.

Ключові слова. гімнастика, засоби гімнастики, школярі з особливими освітніми потребами, інклюзивна фізична культура.

[https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1\(1\).97](https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1(1).97)

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Нині сучасна освіта переживає докорінні зміни в системі навчання та виховання дітей шкільного віку. Згідно із законом України про «Освіту», «Концепцією розвитку інклюзивної освіти», «Концепцією Нової української школи», в Україні активізувався процес упровадження інклюзії в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО). Згадані нормативні документи, передбачають створення умов для інклюзивного навчання школярів з особливими освітніми потребами (ООП).

Інклюзія (англ. inclusion – включення) це і політика, і процес, що дає змогу всім дітям брати участь у всіх програмах. Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей – «всі діти є цінними й активними членами суспільства» [1; 2].

Вчені Г. Гуг та І. Боднар зазначають: «Поняття «інклюзія», «інклюзивна освіта», «інклюзивне фізичне виховання» поступово

стають невід'ємною частиною представників освітянської педагогічної спільноти [3].

В наукових працях А. А. Колупаєвої та О.М. Таранченко [4], йдеться про те що, «Інклюзивне навчання» – це система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності дитини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників, що передбачає створення освітнього середовища, яке відповідало б потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей психофізичного розвитку. «Це однаковий доступ до якісної освіти всім дітям, включаючи дітей з особливими освітніми потребами» [3].

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблему інклюзивної освіти та навчання висвітлено в працях А. А. Колупаєвої та О. М. Таранченко [3]., С. П. Миронової [2]., М. А. Порошенко [5] та інш. Проблему науково-методичних орієнтирів створення

інклюзивного освітнього простору, вивчав Н. В. Кічук Н. В. [6], питання інклюзивного фізичного виховання та його ефективність з позиції вчителів фізичної культури в інклюзивних класах досліджували І. Боднар, Г. Гук, О. Слімаковський [7], проблеми розвитку інклюзивної освіти у сфері фізичної культури в Країни вивчала О. В. Язловецька [8], теоретичні аспекти інклюзивної фізичної культури в закладах загальної середньої освіти – О.Д. Гауряк [9], проведення занять фізичною культурою з учнями з особливими освітніми потребами – М. М. Трояновська [10], науково-методичні засади фізичної культури в спеціальних навчальних закладах для дітей з особливими потребами – Ю. Седляр [11]. Усі науковці одноставні у тому, що фізичне виховання й фізична культура, зокрема є невід'ємною складовою навчального процесу «особливих школярів», саме фізична культура сприяє формуванню низки позитивних рис особистості, її фізичному удосконаленню, корекції психофізичної сфери, що здійснюється в інклюзивному навчально-виховному просторі.

Як зазначають вчені Н. В. Кічук [6], С. П. Миронова [2], М. А. Порошенко [5], навчально-виховний процес, в тому числі й з фізичної культури зі школярами з ООП, повинен здійснюватися з урахуванням індивідуальних особливостей та здібностей школярів й обов'язково повинні використовуватися особистісно-зорієнтовані методи навчання на основі індивідуального підходу до кожного школяра.

Передумовою у забезпеченні успішного навчання та успішності школярів з ООП в ЗЗСО є індивідуалізація навчально-виховного процесу [2].

За даними наукових досліджень [10], з кожним роком кількість дітей з ООП зростає. А в наслідок бойових дій та стану війни в країні науковці прогнозують значне зростання кількості дітей які вже потребують й будуть потребувати інклюзивного навчання, в тому числі й з фізичної культури, що робить наше дослідження надзвичайно актуальним.

3. ВИДІЛЕНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ, ЯКІ НЕ БУЛИ ВИРІШЕНІ РАНІШЕ

Важливою та невід'ємною складовою навчально-виховного процесу школярів різного віку, різних медичних груп, в тому

числі й з ООП є фізична культура. В свою чергу, одним із потужних засобів фізичної культури є гімнастика [12]. Завдяки методичним особливостям гімнастики: різнобічному впливу на дитину, широке використання засобів, можливістю вибіркового впливу на окремі системи та частини організму, завдяки суворій регламентації навчального процесу й точному регулюванню навантаження гімнастичних вправ, вирішуються завдання гармонійного розвитку рухових здібностей учнів, а також освітні й виховні завдання [13]. Тож, серед чисельних наукових праць щодо фізичного виховання й фізичної культури школярів з ООП, проблема особливостей використання засобів гімнастики в інклюзивній фізичній культурі залишається не вирішеною.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті – теоретичний аналіз використання засобів гімнастики в інклюзивній фізичній культурі школярів з особливими освітніми потребами.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

За даними науково-методичної літератури до категорії школярів з ООП належать діти до 18 років які потребують додаткової навчальної, медичної та соціальної підтримки з метою покращення здоров'я, розвитку, навчання, загальної якості життя та соціалізації, тобто включення в громади своїх однолітків та інших дітей [3; 5; 8]. Це діти, які мають порушення психофізичного розвитку, зокрема емоційні і поведінкові порушення, порушення мовлення та спілкування, труднощі в навчанні, затримка/обмеження інтелектуального розвитку, фізичні/нейромоторні порушення, вади зору (сліпі, зі зниженим зором), вади слуху (глухі та слабочуючі); діти з порушенням опорно-рухового апарату, з важкими порушеннями мовлення, з синдромом дефіциту уваги та гіперактивністю (СДУГ) [4; 5].

За парадигмою Нової української школи, нині активно створюються інклюзивні класи де учні з ООП навчаються разом з звичайними дітьми, разом відвідують уроки фізичної культури. В інклюзивних класах під час

навчально-виховного процесу, в тому числі й на уроках фізичної культури, наголос робиться в першу чергу на розвиткові сильних якостей і талантів дітей, а не на їхніх проблемах та вадах. Як зазначає [10]: «... саме взаємодія з іншими дітьми сприяє когнітивному, фізичному, мовному, соціальному та емоційному розвиткові дітей з ООП».

У навчально-методичних посібниках та підручних з гімнастики зазначається, що «Гімнастика» – це система специфічних вправ і методичних прийомів, які використовуються з метою фізичного виховання, освіти, спортивної підготовки, оздоровлення, відновлення, лікування, набуття життєво важливих навичок [12; 13]. За допомогою гімнастики розв'язуються різні завдання щодо зміцнення здоров'я, підвищення працездатності, швидкому одужанню після захворювань, усуненню недоліків у поставі тощо. Гімнастика є також основним засобом формування складних рухових навичок [14].

До засобів гімнастики науковці-практики відносять: стройові вправи, загальнорозвиваючі та прикладні вправи, вправи на приладах (снарядах), акробатичні вправи, вправи художньої гімнастики, вільні вправи, опорні та безопорні стрибки, ігри та естафети [13]. Як зазначають науковці А.В. Огністий та Р.А. Власюк [14]: «Характерною особливістю гімнастики є те, що нею можуть займатись люди різні за віком, рівнем підготовленості, статтю та станом здоров'я», тож з успіхом можуть використовуватися у фізкультурній роботі зі школярами з ООП, адже, «всі засоби гімнастики можна уподібнити хорошему інструменту в руках грамотного і досвідченого педагога».

Засоби гімнастики широко представлені у навчальних програмах з фізичної культури для школярів усіх вікових категорій [15; 16; 17:18]. У початковій школі в освітній програмі фізкультурної освітньої галузі для засоби гімнастики представлені у змістових лініях: «Базова рухова активність» – використання засобів гімнастики спрямовані на формування життєво необхідних рухових умінь і навичок; «Ігрова та змагальна діяльність учнів (рухливі ігри та естафети)» – задовольняє потребу в руховій активності та сприяє формуванню комунікативних здібностей; «Турбота про стан здоров'я та безпеку» – використання засобів гімнастики з

метою формування свідомого ставлення до власного здоров'я та вмінь безпечної поведінки в процесі фізкультурної діяльності [15; 16]. У в модельній навчальній програмі «Фізична культура» середньої школи – базової освіти та у навчальній програмі для учнів старшої школи засоби гімнастики представлені в окремому модулі «Гімнастика» [17; 18]. Тож, засоби гімнастики з успіхом можуть використовуватися з учнями різних медичних груп, в тому числі і з ООП. Розглянемо саме особливості використання засобів гімнастики у фізичній культурі школярів з ООП.

В інклюзивній фізичній культурі школярів із ООП практично всіх нозологій широко використовуються стройові вправи (способи сумісних дій у строю) та загальнорозвиваючі (з предметами та без предметів, в різних вихідних положеннях). Стройові вправи: шиккування та перешикування, повороти на місці (праворуч, ліворуч, кругом), різновиди ходьби зі зміною напрямку руху, фігурне марширування сприяють розвитку координаційних здібностей, формують відчуття простору, виховують почуття ритму і темпу та навичок колективних дій, сприяють дисциплінованості, організованості та сприяють вихованню правильної постави. Загальнорозвиваючі вправи (ЗРВ) – це вправи, які застосовуються, як для загального розвитку так і для корекції вад учнів з ООП. ЗРВ використовуються для всіх частин тіла й можуть виконуватися без предметів та з предметами (гімнастичні палиці, м'ячі тощо) та в різних вихідних положеннях (стоячи, сидячи, лежачи, тощо). Використовуючи ЗРВ в інклюзивній фізичній культурі з учнями з ООП, можна вибірково впливати на окремі м'язові групи, розвивати потрібні рухові якості. Так, наприклад, різновиди нахилів в різних вихідних положеннях, сприятимуть розвитку гнучкості, чергування симетричних та асиметричних ЗРВ будуть сприяти розвитку координації, а використання ЗРВ з гімнастичними палицями, особливо у положенні лежачи на животі, сприятимуть зміцненню м'язів спини й усуненню недоліків постави та вад хребта.

Щодо використання прикладних вправ, то різновиди ходьби (на носках, на п'ятах, з високим підніманням колін, з рухами руками, ходьба обмеженою площиною по «коридору»

тощо) сприяють профілактиці плоскостопості, формуватимуть відчуття простору, сприятимуть розвитку координаційних здібностей; різновиди бігу (зі зміною темпу, зміною напрямку, перемінний біг) та стрибки (на місті, з пересуванням вперед та назад, в сторону, стрибки через гімнастичні палиці) сприяють розвитку координаційних здібностей та витривалості; вправи з подолання перешкод, лазіння по гімнастичній драбині, перерелазання – сприятимуть розвитку координації, сили та інших фізичних якостей та рухових здібностей.

Особливо цінні в інклюзивній фізичній культурі вправи в рівновазі – різновиди ходьби по гімнастичній лаві або на низькій колоді (вперед, боком, на носках, переступання через предмети, повороти на 90° та 180°, тощо), різновиди рівноваги, вправа «Ластівка», виконання цих вправ будуть розвивати координацію рухів, виховувати увагу, самовладнання, орієнтування у просторі, сприятимуть формуванню правильної постави.

Як би не дивно це звучало, але в інклюзивній фізичній культурі широко використовуються елементарні акробатичні вправи – переكاتи (назад та в сторону в групуванні, переكاتи праворуч/ліворуч з положення лежачи на спині або животі), перекиди вперед та назад. Використання акробатичних вправ сприяє розвитку координації, орієнтування у просторі, а також розвиває вольові якості, такі як сміливість та рішучість.

Вільні вправи та елементи художньої гімнастики в інклюзивній фізичній культурі використовуються у вигляді ритмопластичних вправ, вправ з різнокольоровими стрічками, м'ячам, обручами, тощо. Ці засоби гімнастики застосовуються в поєднанні з елементами хореографії та танцювальними вправами (крок польки, крок притопом, біг гопака, тощо).

В інклюзивній фізичній культурі також використовуються вправи на гімнастичних приладах (снарядах), це переважно вправи у висах і упорах, переважно без обертальних рухів. Так, наприклад, у висі хватом зверху, спиною на гімнастичній драбині, можна виконувати почергове піднімання ніг, одночасне піднімання зігнутих та прямих ніг;

у висі обличчям до гімнастичної драбини – розведення ніг, почергове піднімання прямих ніг. У висі на перекладині та у висі лежачи на низькій перекладині – підтягування, у висі на перекладині – піднімання ніг (зігнутих та прямих), що сприятиме розвитку силових здібностей. Вправи в упорах на гімнастичних приладах – перекладині, паралельних брусах: розмахування, перемахи правою (лівою), тощо.

В інклюзивній фізичній культурі з усіма віковими категоріями та нозологіями учнів з ООП широко використовуються ігри та естафети. Ігри та естафети включають більшість засобів гімнастики: біг, ходьбу, стрибки, лазіння, перемазання, метання, вправи з предметами, а тому є незамінними в роботі зі школярами з ООП. Методично правильний, «грамотний» підбір ігор та естафет сприятиме розвитку практично всіх фізичних якостей та рухових здібностей школярів.

Вважаємо доцільним зауважити, що використання засобів гімнастики в інклюзивній фізичній культурі зі школярами з ООП слід використовувати відповідно дидактичним принципам: загальнодидактичними та спеціальними принципами: свідомості, активності, доступності, систематичності, послідовності й наступності педагогічних впливів, адекватності, оптимальності, варіативності педагогічних впливів, індивідуального й диференційованого підходу виховання та навчання, принцип пріоритетності ролі мікросоціуму, безперервного й комплексного впливу на особистість «особливих» школярів [11; 20]. Підбір та використання засобів гімнастики в інклюзивній фізичній культурі школярів з ООП, повинен здійснюватися відповідно вади (нозології), з урахуванням віку, фізичних, психічних можливостей та спроможностей, відповідно розвитку фізичних якостей та здібностей, з врахуванням супутнього діагнозу.

Як зазначає Ю. Седляр [11]: «... потрібно дотримуватися рекомендованих основних завдань» в фізкультурній роботі зі школярами ООП, а саме: «корекція (подолання) наявних рухових порушень, зміцнення здоров'я, поліпшення пристосувальних можливостей організму, сприяння його правильному фізичному розвитку; підвищення фізичної й розумової працездатності; підвищення

фізіологічної активності органів і систем організму; формування основних рухових умінь і навичок; розвиток фізичних якостей (сили, гнучкості, рівноваги, координації, точності, швидкості й витривалості відповідно до рівня можливостей); формування потреби до регулярних самостійних занять фізичною культурою; формування потреби в здоровому способі життя». А спілкування, співпраця та взаємодія практично здорових школярів з учнями-однолітками з ООП, як зазначають вчені Г. Гук та І. Боднар [3]: наголошують: «...сприятиме формуванню в здорових школярів гуманності, співчуття, милосердя, терпимості, милосердя, доброзичливості, відповідальності, що є ефективним засобом морального виховання». Саме завдяки такій взаємодії школярі вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, вони стають більш чуйними, готовими до взаємодопомоги [10].

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Таким чином, завдяки методичним особливостям, в інклюзивній фізичній культурі, широко використовуються всі засоби гімнастики: стройові та загальнорозвиваючі вправи, прикладні вправи та вправи акробатики, стрибки, вільні вправи та вправи художньої гімнастики, вправ на приладах та гімнастичних снарядах, ігри та естафети. Обов'язковою умовою використання засобів гімнастики є дотримання дидактичних та спеціальних принципів, а також корекційно-розвиткова спрямованість фізкультурних занять, що повинні здійснюватися відповідно вади (нозології), з урахуванням віку, фізичних, психічних можливостей та спроможностей, а також відповідно розвитку фізичних якостей та здібностей, з врахуванням супутнього діагнозу школярів з ООП. Дане дослідження не висчерпує всіх аспектів даної проблеми. Перспективними є такі напрями подальшої роботи: вплив занять гімнастикою на фізичний розвиток та фізичну підготовленість школярів з ООП, а також особливості застосування оздоровчих видів гімнастики в корекційній роботі зі школярами з ООП, в тому числі й відповідно вади (нозології), на що будуть спрямовані наші подальші дослідження.

Література

1. Концепція розвитку інклюзивної освіти. Наказ МОН від 01.10.2010, № 912. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>
2. Миронова С. П. Нова українська школа: особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах : навчально-методичний посібник. Тернопіль: Астон, 2020. 176 с.
3. Гук Г., Боднар І. Основні проблеми інклюзивного фізичного виховання дітей з особливими потребами. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/19826>
4. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навч.-методичний посібник / А. А. Колупаєва, О. М. Таранченко. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
5. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навч. посіб. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.
6. Кічук Н. В. Науково-методичні орієнтири створення інклюзивного освітнього простору : Підвищуємо індекс інклюзії: методичні ресурси компетентнісного підходу. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2023. URL: <http://dspace.idgu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2089/%20%20%20%20%20%20%20%200.pdf?sequence=1>
7. Боднар І, Слімаковський О., Гук А. Ефективне фізичне виховання в інклюзивних класах із погляду вчителів фізичної культури. Physical education, sport and health culture in modern society. 2023. №. 3 (63). С. 32-39.
8. Язловецька О. В. Проблеми розвитку інклюзивної освіти у сфері фізичної культури в Україні. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2022. №. 200. С. 171-175.
9. Гауряк О.Д. Теоретичні аспекти інклюзивної фізичної культури в закладах загальної середньої освіти. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Фізична культура і спорт у закладах освіти» / ред. В.В. Чижик, В.Я. Ковальчук, І.В. Бакіко. Луцьк, 2024. С. 29–31.
10. Трояновська М.М. Теоретичні аспекти проведення занять ФК з учнями з ООП. Сучасні проблеми здоров'я та здорового способу життя у педагогічній освіті. Вісник 154. Т. 2, 2018. С. 166–169.
11. Седляр Ю. Науково-методичні засади фізичної культури в спеціальних навчальних закладах для дітей з особливими потребами. Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2017. №. 27. С. 95-98. URL: <http://sportvisnyk.vnu.edu.ua/index.php/sportvisnyk/article/view/144>
12. Ляшук Р. П., Огністий А. В. Гімнастика: навч. посіб. (у 2-х частинах). Ч.1. Тернопіль: ДТПУ, 2000. 164 с.
13. Худолій О. М. Основи методики викладання гімнастики: навч. посібник. В 2-х частинах. 3-е вид., випр. і доп. Харків: «ОВС», 2004. Т. 1. 414 с: іл.

14. Огністий А. В., Власюк Р. А. Основні засоби гімнастики: навч.-методич. посібник. Тернопіль «ТАЙП», 2015. 241 с.
15. Типова освітня програма 1-2 класи, розроблена під керівництвом Савченко О.Я. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf>
16. Типова освітня програма 3-4 класи, розроблена під керівництвом Савченко О.Я. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf>
17. Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5-9 класи» для ЗЗСО. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2024/Model.navch.prohr.5-9.klas-2024/fizkult-5-9-kl-bazhenkov-ta-in-22-08-2024.pdf3>.
18. Фізична культура 10-11 класи. Рівень стандарту. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.fizichna-kultura-10-11-standart.pdf>
19. Круцевич Т. Ю. Теорія та методика фізичного виховання: підручник у 2-х т. Методика фізичного виховання різних груп населення Т.2. Київ : Олімп. л-ра, 2008. 367 с.

References

1. Concept of development of inclusive education. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 01.10.2010, No. 912. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>
2. Mironova S. P. New Ukrainian school: features of the organization of the educational process of primary school students in inclusive classes: educational and methodological manual. Ternopil: Aston, 2020. 176 p.
3. Guk G., Bodnar I. Main problems of inclusive physical education of children with special needs. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/19826>
4. Kolupaeva A. A., Taranchenko O. M. Teaching children with special educational needs in an inclusive environment: a teaching and methodological manual / A. A. Kolupaeva, O. M. Taranchenko. Kharkiv: Publishing house "Ranok", 2019. 304 p.
5. Poroshenko M. A. Inclusive education: a teaching manual. Kyiv: LLC "Agency "Ukraine", 2019. 300 p.
6. Kichuk N. V. Scientific and methodological guidelines for creating an inclusive educational space: Increasing the inclusion index: methodological resources of the competency approach. Izmail: RVV IDGU, 2023. URL: <http://dspace.idgu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2089/%20%20%20%20%20%20%20%20%20.pdf?sequence=1>
7. Bodnar I, Slimakovskiy O., Guk A. Effective physical education in inclusive classes from the point of view of physical culture teachers. Physical education, sport and health culture in modern society. 2023. No. 3 (63). P. 32-39.
8. Yazlovetska O. V. Problems of developing inclusive education in the field of physical culture in Ukraine. Scientific notes. Series: Pedagogical sciences. 2022. No. 200. P. 171-175.
9. Gauryak O.D. Theoretical aspects of inclusive physical culture in secondary education institutions. Materials of the III All-Ukrainian scientific and practical conference "Physical culture and sports in educational institutions" (Lutsk, February 29 - March 1, 2024) / ed. V.V. Chyzyk, V.Ya. Kovalchuk, I.V. Bakiko. Lutsk, 2024. P. 29-31.
10. Troyanovska M.M. Theoretical aspects of conducting physical culture classes with students with special needs. Modern problems of health and healthy lifestyle in pedagogical education. Visnyk 154. Vol. 2, 2018. P. 166-169.
11. Sedlyar Y. Scientific and methodological principles of physical culture in special educational institutions for children with special needs. Youth Scientific Bulletin of the Lesya Ukrainka Eastern European National University. 2017. No. 27. P. 95-98. URL: <http://sportvisnyk.vnu.edu.ua/index.php/sportvisnyk/article/view/144>
12. Lyashchuk R.P., Ognisty A.V. Gymnastics: teaching aids (in 2 parts). Part 1. Ternopil: DTPU, 2000. 164 p.
13. Khudoly O. M. Fundamentals of Gymnastics Teaching Methods: Teaching Aid. In 2 parts. 3rd ed., corrected and supplemented. Kharkiv: "OVS", 2004. T. 1. 414 p.: ill.
14. Ognisty A. V., Vlasyuk R. A. Basic means of gymnastics: teaching-methodical. manual. Ternopil "TYPE", 2015. 241 p.
15. Typical educational program for grades 1-2, developed under the leadership of Savchenko O.Ya. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf>
16. Typical educational program for grades 3-4, developed under the leadership of Savchenko O.Ya. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf>
17. Model curriculum "Physical education. Grades 5-9" for general secondary education institutions. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2024/Model.navch.prohr.5-9.klas-2024/fizkult-5-9-kl-bazhenkov-ta-in-22-08-2024.pdf3>.
18. Physical education grades 10-11. Standard level. Curriculum for general secondary education institutions. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.fizichna-kultura-10-11-standart.pdf>
19. Krutsevich T. Yu. Theory and methods of physical education: a textbook in 2 volumes. Methods of physical education of different population groups Vol. 2. Kyiv: Olimp. l-ра, 2008. 367 p.

Abstract**HAURIAK Olena**

Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University

THE USE OF GYMNASTICS EQUIPMENT IN INCLUSIVE PHYSICAL EDUCATION FOR STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

According to the concept of the New Ukrainian School, the process of implementing inclusion in secondary education institutions has now been intensified, inclusive classes are being created where students with special educational needs study together with ordinary children, attend physical education lessons together. In turn, an integral part of educational work in inclusive classes is physical education, and thanks to methodological features, one of the powerful means of inclusive physical education is gymnastics. Gymnastics and its means are widely represented in the curricula of the physical education branch, for schoolchildren of all age groups. Considering that in inclusive classes all schoolchildren, including those with special educational needs, study together, the aim of the article was a theoretical analysis of the use of gymnastics means in inclusive physical education of schoolchildren with special educational needs. The article highlights the means of gymnastics and gives examples of the use of gymnastics means in inclusive physical culture, namely - formation and general developing exercises, applied exercises and jumps, acrobatic exercises, free exercises and rhythmic gymnastics exercises, exercises on apparatus and gymnastic equipment, games and relays. The positive impact on the development of physical qualities, motor and coordination abilities, a positive impact on the formation of correct posture, as well as the development of moral and volitional qualities of "special" schoolchildren is noted. The scientific study notes that the use of gymnastics means should be carried out on the basis of general didactic and specific principles, in accordance with the age of schoolchildren, physical and mental capabilities, the development of physical and motor abilities, taking into account the concomitant diagnosis, and also have a corrective and developmental focus.

Keywords. gymnastics, gymnastics equipment, students with special educational needs, inclusive physical education.

Стаття надійшла до редакції 04.02.2025 р.